
ПРАВНА КНИЖНИНА

МЕЖДУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОЩ ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

Мирослава Тодорова*

Монографията на Антон Гиргинов „Международна правна помощ по наказателни дела“, издадена от „Софи-Р“, е ценен принос в областта на научното познание на международното наказателноправно сътрудничество. Подходът на автора към разглеждането на международната правна помощ носи белезите на дългогодишния практикуващ юрист – прокурор, ползвал средствата на международната правна помощ от страна на държавата, а също и международен прокурор, познаващ на практика особеностите на тази форма на международно правно сътрудничество от международните наказателни съдилища. Професионалният опит на автора е позволил правната природа на разглежданите институти да бъде изведена синтезирано и концентрирано, така че книгата да е полезно учебно и практическо помагало.

Независимо че международната правна помощ по наказателни дела е най-старото средство за правно сътрудничество между държавите в борбата им с престъпността, българската юридическа литература в тази област е оскъдна. Липсваше цялостно обобщено изследване на различните съвременни форми на международна правна помощ. Трудът на Антон Гиргинов представлява такъв юридически анализ. Доколкото формите на международна правна помощ са процесуални по своята правна природа, тяхното общо представяне има изключително полезно значение, включително като средство за уеднаквяване на съдебната практика по този вид дела.

Авторът разглежда общите характеристики, реда за осъществяване на международната правна помощ и последиците от прилагането на нейните различните форми, като ги категоризира в четири глави в зависимост от предмета и последиците си. Глава първа разглежда предаването на граждани за осъществяване на правни последици за извършено престъпление. В нея е включено изследването на екстрадицията и трансфера на осъдени лица като форми за предаване. Направено е внимателно терминологично и съдържателно отграничаване на екстрадицията от експулсирането, от предаването, предвидено от Статута на Международния наказателен съд, от обратното приемане. Разгледани са целите, които се постигат с екстрадицията, така

---

* Изпълнителен директор на Съюза на съдиите в България.

че при възникване на практически проблеми при разглеждане на екстрадиционните производства в съда те да могат да бъдат успешно отстранявани чрез телеологично тълкуване. Анализирани са процесуалните аспекти на производствата в молещата и замолената държава, гаранциите за правата на лицето, видовете правна уредба – международни договори и вътрешно право, предпоставките за пасивна екстрадиция от България за друга държава и за активна екстрадиция. Специално внимание е отделено на екстрадицията при липса на екстрадиционен договор между държавите при взаимност и на предпоставките за пораждаване на взаимността, което може да има полезен ефект за отстраняване на затрудненията в съдебната практика. Същото практическо значение ще има монографията и в частта за дефиниране и отграничаване на пречките (абсолютните и факултативните основания за отказ) за допускане на поискана от България екстрадиция, както и на двете общи забрани за България като молеща държава по отношение на екстрадираното лице и на изключенията от тях. В последната част на изследването на екстрадицията авторът се е спирал на европейската заповед за арест, като синтезирано е извел правните ѝ характеристики на такава форма на правно сътрудничество, която преминава от междудържавна правна помощ в правна помощ, оказвана пряко между съдебните власти на държавите от ЕС. Разгледани са унифицираната правна уредба по издаване и изпълнение на европейската заповед за арест (ЕЗА); особеностите на процедурата, която цели да постигне опростяване и ускоряване на предаването на лица, търсени за съдене или изпълнение на вече наложени им наказания; конкретните възможности на издаващия орган за комуникация с органите, които са компетентни да изпълняват ЕЗА за съответните държави – членки на ЕС; редът за постигане на споразумението за трансфер на осъденото лице и последиците от трансфера. Прецизно, синтезирано и задълбочено са разгледани общите характеристики на трансфера на осъдени лица като репатриране на затворник. Анализът точно извежда предназначението на института, което не обслужва правосъдието и принципа на непредотвратимост на наказанието, а най-вече хуманното третиране на осъдения, позволявайки му да търпи наказанието си в отечествената си държава. Тъкмо на тази принципна основа е изведена съществената характеристика, която трябва да е отправна точка в този вид производства пред правоприлагащите органи – че трансферът е възможен само и доколкото наказателноправният статут на лицето е достатъчно определен, за да бъде изключена възможността да бъде променен недобросъвестно или неограничено. Авторът не е пропуснал да разгледа задълбочено и изключенията от правилото държавата да получи осъдения без неговото съгласие. Изследвани са и особеностите при „трансфер“ на лице, осъдено от Международен наказателен съд.

Предмет на глава втора са производствата, при които се постига прехвърляне на правни последици на извършеното престъпление – признаване на изпълнение на чужда присъда и трансфер на наказателно производство. Изясняването на института на признаването и изпълнението на чужда присъда като прехвърляне на наказател-

ноправните ѝ последици за осъществяването им там, където осъденото лице се намира, отново е направено чрез самостоятелно изследване на основните характеристики, цели и правен ефект и чрез сравнението му с други форми на международна правна помощ. Ясно и обосновано е показано, че признаването и изпълнението на чужда присъда е огледалният вариант на екстрадицията – при екстрадицията осъденото лице се предава там, където нормално се осъществяват наказателноправните последици на присъдата, докато при признаването и изпълнението на чужда присъда – те се прехвърлят в държавата на постоянното местопребиваване на осъдения, а присъдата се изпълнява в неиздалата я замолената държава. На тази основа е направено и следващото същностно отграничение на екстрадицията за изпълнение на наложено наказание, на признаването и изпълнението на чужда присъда от трансфера на осъдено лице, при който не се налага събиране на наказателноправните последици на присъдата и осъденото лице, защото те не са разделени изобщо. Ясно е подчертана основната характеристика на признаването и изпълнението на чужда присъда – да обслужва едновременно и осъществяването на правосъдието, и грижата за осъдения, защото тя предопределя целия правен режим на института, процесуалните му аспекти и правните последици. Разгледани са изчерпателно националната правна уредба, която включва международните договори и вътрешното право; предпоставките и липсващите пречки за признаване и изпълнение на чужда присъда; предпоставките и редът за изготвяне на молба до друга държава за признаване и изпълнение на българска присъда; производството за признаване на чужда присъда в България; особеностите на признаване на чужди задочни присъди. Авторът е изяснил също, че признаването на чуждата присъда не е единственото основание за нейното зачитане, защото някои чужди присъди може да бъдат зачетени и пряко без процедура за признаване. Прецизно са визирани и условията, които допускат това по ЕКМПП; изведен е принципът, че зачитането на такава присъда не може да обоснове изпълнимостта на наложеното с нея наказание, а е допустимо да има само правопрепятстващо действие, посочена е и съдебна практика с решение на Софийския апелативен съд. Доколкото не е налице улегнала съдебна доктрина и практика, поставянето на въпроса в неговата пълнота и особеност несъмнено е ценно качество на монографията. Изчерпателността на изложението по отношение на тази форма на правна помощ се постига и с разглеждането на случаите на признаване и изпълнение на други актове на чуждестранни съдилища – с които се постановява отнемане или конфискация на средствата на престъпниците и на имущество, придобито чрез престъпление, или неговата равностойност.

Същият задълбочен подход на изследване на автора е довел и до синтезирано представяне на същността и особеностите на института на трансфер на наказателно производство като форма на международна правна помощ, в която една молеца държава предава образувано наказателно производство на замолената държава, за да го довърши. Анализът изяснява основната същностна юридическа характеристика на

превъзлагане на наказателна компетентност за определено престъпление със съществуващото я прехвърляне на валидността на вече събраните доказателства. В тази насока особено полезно за практикуващите юристи е отбелязването, че трансферът на наказателно производство не е единственият начин за предоставяне на валидни доказателства, събрани в чужбина. Изяснена е общата идея в рамките на ЕС на „свободно движение на доказателствата“ и значението на дейността на ОЛАФ. Разгледани са логически последователно и систематично предпоставките за трансфер; процедурата за приемане на чужди наказателни производства в България; последиците на приемането на чуждото производство в България и същевременно правното действие на неприетите чужди наказателни производства в случаите на паралелни наказателни производства. Авторът е отделил специално внимание и на случаите на образуване на наказателно производство срещу собствен гражданин по молба на друга държава. Разгледал е аналитично и въпроса за териториалната приложимост на българския Наказателен кодекс и съотнасянето на принципа към свободното трансфериране на преписки и производства в чужбина.

В глава трета на монографията са обобщени формите за прехвърляне на други процесуални резултати, които включват международната следствена или съдебна поръчка и връчването на процесуални документи. Тази част на изложението има изключително практическо значение, тъй като следствените, съдебните поръчки и връчването на съдебни книжа са средства за подпомагане на все повече наказателни производства предвид спецификите на съвременната престъпност в процеса на глобализация. Направени са ценни отграничения за улесняване на разбирането на техническата страна на този вид международна правна помощ. Прецизно е уточнено, че за разлика от трансфера при следствената, респ. съдебната поръчка не се стига до приложимост на наказателния закон на замолената държава, нито до прехвърляне на юрисдикция на властите ѝ по делото. Разгледана е специално и особената хипотеза на следствена, респ. съдебна поръчка за получаване на доказателства, при която разследващите под прикритие чуждестранни органи също придобиват пряко доказателства в друга държава. Авторът е направил и задължителното разграничение на разследващите под прикритие в чужбина органи и лицата под прикритие (служители или агенти), които сами не получават доказателства, а са техен катализатор. Практическата полза на изследването е особено подчертана чрез подробното изясняване на предпоставките и реда за приемане от страна на България на чуждестранна следствена, респ. съдебна поръчка и на изготвяне от наша страна на такава. Анализирани са и въпросите за изпълнението и за действието на българския НПК по място, които могат да породят проблеми в правоприлагането.

В заключителната четвърта глава авторът е извел общата характеристика на международната правна помощ по наказателни дела чрез развитието ѝ (насоки, етапи, организационни модели) и принципите, по които се осъществява. Убедително и ясно са отграничени по съдържание и значение принципите на суверенитета, на солидар-

ността и взаимността, на целесъобразността, на специалността, на икономичността, на гарантираността на човешките права. По този начин се поставя обща рамка на изследването с респектираща юридическа култура за историята на институтите, контекста, довел до тяхната промяна във времето, за перспективите на развитието оттук нататък, за значението на структурите на ЕС, които допринасят за по-ефективното наказателно правосъдие в Европа. За юристите, участващи в различни процесуални роли в процеса на правораздаване в България, прецизното дефиниране на принципите на международната правна помощ е много ценно, защото те се различават съществено от принципите на националния наказателен процес. Само задълбоченото им познаване и отграничение би било реалната гаранция, че няма да се стига до недопустимото им смесване.

Като цялостен резултат монографията „Международна правна помощ по наказателни дела“ на Антон Гиргинов е завършено, концентрирано и задълбочено научно изследване, защото аналитично и синтезирано дава познание за отделните форми на този вид международно правно сътрудничество за справяне с престъпността, така че убедително изяснява същността на всеки от институтите като единен правен механизъм, който постига синхрон между двата си иманентни компонента – международноправния – на междудържавните отношения, и вътрешноправния (вътрешнодържавните дейности в молещата и замолената държава). Тъкмо поради високото ниво на инкорпорирания в книгата научен и практически опит на автора тя е полезна както за студенти, които за първи път се сблъскват с тази проблематика, така и за практикуващи юристи.